

İSLAM İKTİSADI ÜZERİNE SÖYLEŞİLER

İslam İktisadının Dünü, Bugünü, Yarını

Fatih Savaşan, Fatih Yardımcıoğlu,
Şakir Görmüş, Süleyman Kaya

iktisat
yayınları

İktisat Yayınları – 27
İktisat Düşüncesi Dizisi – 6

Fatih Savaşan, Fatih Yardımcıoğlu, Şakir Görmüş & Süleyman Kaya,
İslam İktisadı Üzerine Söyleşiler

Yayıma Hazırlayan: Merve Akkuş Güvendi
Musahhih: Muhammed Aydın
Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı: : Limit Ofset - Sertifika No: 28397
Litros Yolu 2. Matbacılar Sit. ZA13 Topkapı - Zeytinburnu / İstanbul
Tel: +90 216 212 567 45 35
1. Baskı: İstanbul, Ocak 2019
ISBN: 978-605-81250-3-2

© İktisat Yayınları, 2019
Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları
Rasimpaşa Mah. Rıhtım Cad. Nemlizade Sok.
Gülyüz Apt. No:9 Daire:3 Kadıköy / İstanbul
Tel / Faks: +90 (216) 418 20 10

www.iktisatyayinlari.com
İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadı Araştırma Merkezi'nin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Savaşan, Fatih.Yardımcıoğlu, Fatih. Görmüş, Şakir. Kaya, Süleyman.

İslam İktisadı Üzerine Söyleşiler

1. Baskı, xii + 324 s., 13.5 x 21 cm

Kaynakça ve dizin var.

ISBN-978-605-81250-3-2

1. İslam İktisadı 2. Faiz 3. İslami Bankacılık

İSLAM İKTİSADI ÜZERİNE SÖYLEŞİLER

İslam İktisadının Dünü, Bugünü, Yarını

Proje Yürütücüleri

Fatih Savaşan, Fatih Yardımcıoğlu,
Şakir Görmüş, Süleyman Kaya

Söyleşiler

Salih Ülev, Hakan Aslan, Mücahit Özdemir,
Mervan Selçuk, Muhammed Emin Durmuş,
İsmail Bektaş, Abdullah Talha Genç,
Alican Yenice, Lütfi Sunar

İktisat Düşüncesi Dizisi

Bu dizide, iktisadi düşünce ile ilgili tarihsel ve güncel eserlere yer verilmektedir. Dizide iktisat düşüncesinin geniş ilgi alanında dinler, medeniyetler, isimler, ekoller, kuramlar ile ilgili detaylı incelemeler ve karşılaştırmalı çalışmalara yer verilecektir

Dizideki Diğer Kitaplar

S.M. Hasanuzzaman, *İslam İktisadının Fikhi İlkeleri*

Zafar Iqbal, *Adalet: İslami ve Batılı Perspektifler*

Hamdi Çilingir, *Vakıfta Amaç: Hanefti Vakıf Hukuku Çerçevesinde Bir İnceleme*

M. Akram Khan, *İslam İktisadının Sıkıntıları: Güncel Durum ve Geleceğin Bir Analizi*

M. Umer Chapra, *İktisadın Geleceği: İslami Bir Bakış*

Dizide Yayımlanacak Diğer Kitaplar

Syed Nawab Haider Naqvi, *Ahlâklı Olmak ve İnsanın Esenliği Üzerine Görüşler: İslam İktisadına Bir Katkı*

Monzer Kahf, *İslam İktisadı Üzerine Notlar: Kuram ve Kurumlar*

Rauf Azhar, *İslam İktisadının Ekonomisi*

Araştırmacı Grubu, *Uluslararası İktisadi Kriz: İslami Perspektiften Bir Değerlendirme*

Charles Tripp, *İslam ve Ahlaki Ekonomi*

Seif İbrahim Tag el-Din, *İslam İktisadının Temelleri*

Fatih Savaşan

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümünden 1993 yılında mezun oldu. 1994-95'te kısa bir süre Sayıştay denetçi yardımcısı olarak çalıştıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı bursiyeri olarak lisansüstü çalışmaları için ABD'ye gitti. Colorado Üniversitesi Ekonomi Bölümünde yüksek lisans (1997) Kansas Üniversitesi Ekonomi Bölümünde doktora (2002) yaptı. Kayıt dışı ekonomi, uluslararası göç, vergileme ve kamu ekonomisi alanlarında yayınlanmış çok sayıda makale ve kitabı bulunan Savaşan, 2012 yılından bu tarafa çalışmalarını İslam ekonomisi ve finansı alanında yoğunlaştırdı. İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırma ve Uygulama Merkezi (İSEFAM) kurucuları arasında yer aldı ve Enstitü müdürlüğü döneminde çok sayıda kongre ve çalıştayın düzenleme kurulu başkanlığını yaptı. İslam İktisadi Araştırma Merkezi (İKAM) Danışma Kurulu üyeliği, Merkezi Kayıt Kuruluşu Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği ve Başkanlığı görevlerinde bulundu. 15 Temmuz 2018 tarih, 2018/13 Karar Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Sakarya Üniversitesi Rektörü oldu.

Fatih Yardımcıoğlu

Sakarya doğumlu olan Fatih Yardımcıoğlu, 2002 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü'nden mezun oldu. 2006 yılında Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü'nde yüksek lisans eğitimi aldı. Ardından 2012'de aynı fakültenin İktisat Bölümünden "Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi" başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. Ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli yayınlarda makaleleri ve bildirileri yayımlanan Yardımcıoğlu, Ulaşım Ekonomisi başlıklı ders kitabının ve Ulaşım Hizmetleri Kamu Ekonomisi Perspektifi adlı kitabın yazarıdır. Yardımcıoğlu ayrıca Business Challenges in the Changing Economic Landscape Vol 1, Elazığ İli Sosyal Analiz Çalışması, Bingöl Sosyal Analiz Çalışması ve Diyarbakır Göç Araştırması gibi kitaplarda ortak yazarlık ve bölüm yazarlığı yapmıştır. Yardımcıoğlu kamu maliyesi, mali iktisat ve kamu ekonomisi alanlarında çalışmaktadır.

Şakir Görmüş

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinden 1993 yılında mezun oldu. University of Illinois at Urbana-Champaign Ekonomi Bölümünde yüksek lisans (1997), Oklahoma State Üniversitesi Ekonomi Bölümünde (2004) “Stock Market and Currency Crises in Emerging Economies: A Simultaneous Approach” (Gelişen Ekonomilerde Borsa ve Döviz Krizlerinin Eşzamanlı Tahmini) adlı tez çalışmasıyla doktorasını tamamladı. Halen Sakarya Üniversitesi SBF Finansal Ekonometri Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. 2014 yılında Uluslararası Malezya İslam Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. Finansal krizler, politik iktisat, eğitim ve İslam ekonomisi üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

Süleyman Kaya

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden (1998) mezun oldu. M. Ü. İslam Hukuku Anabilim Dalında yüksek lisans (2000) ve doktora (2007), aynı üniversitenin İktisat Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisans (2003) yaptı. Halen Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır. Osmanlı Şeyhülislam'larına ait fetva mecmualarının neşredilmesine öncülük etti. Bu çerçevede Fetâvâ-yı Feyziye, Behcetü'l-Fetâvâ, Neticetü'l-Fetâvâ Klasik Yayınları tarafından basıldı. Osmanlı Hukukunda İcâreteyn adlı eseri de Klasik tarafından yayınlandı. Osmanlı Hukuku, Osmanlı İktisat Tarihi ve İslam İktisadı alanlarında çalışmalarını sürdüren Kaya, bu alanlarda muhtelif kongrelerde tebliğler sunmuş ve çeşitli dergilerde makaleler yayınlamıştır.

İçindekiler

Önsöz	ix
Birinci Kısım: Türkiye’de İslam İktisadı Düşüncesi	
1. <i>Sabahattin Zaim:</i> İslam İktisadı Dünyadaki Mevcut Düzene Karşı Bir Alternatif Arayışıdır	3
2. <i>Hayreddin Karaman:</i> Türkiye’de İslam İktisadı Somut Sorunlara Çare Arama Ekseninde Doğmuştur	19
3. <i>Sabri Orman:</i> İslamî İktisat Çalışmaları Bir İslamî İlimler ve İktisat Donanımı Gerektirir	37
4. <i>Ahmet Tabakoğlu:</i> İslam Ekonomisi Emeğe Öncelik Verir	85
5. <i>Cengiz Kallek:</i> İslam’ın Evrensellik İddiası, Dinamizm Gerektirir	115
6. <i>Arif Ersoy:</i> “Adil Düzen” Bir Sosyal Yeniden Yapılanma Modelidir	147

7. *Murat Çizakça:*
Osmanlı Tecrubesini Modernize Ederek
Uygulamaya Aktarmamız Lazım 183

İkinci Bölüm: Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi

1. *Osman Akyüz:*
Katılım Bankacılığının Temelinde Mudarabe Yer Alır 217
2. *Ufuk Uyan:*
İslam İktisadını İkelere Sarılarak Geliştirebiliriz 239
3. *Melikşah Utku:*
Katılım Bankaları Aslında Fon Yöneticisidir 261
4. *Mehmet Ali Akben:*
İdealler ile Gerçekleri Birbirine Yaklaştırmamız Lazım 291

Önsöz

İslam'ın iktisadi görüşünün ne olduğu, bir ekonomik sistem sunup sunmadığı, insanların ihtiyaçlarına ne gibi çözümler ürettiği, tarihsel olarak Müslümanların hangi kurumlar üzerinden ekonomiyle ilgili faaliyetlerini yürüttüğü gibi birçok konu uzun zamandır farklı kesimler tarafından tartışılmış ve hâlâ tartışılmaya devam etmektedir. Sadece teorik çabalar değil uygulamaya dönük de birçok gayret ortaya konulmuş, kurumlar tesis edilmiştir. Kimi zaman İslamî bankaların başını çektiği uygulama tarafı diğer teorik çalışmaları yönlendirmiş kimi zaman da teori, uygulamayı etkilemeye çalışmıştır. Diğer yandan İslamî finansın büyümesi ile birlikte kaçınılmaz olarak düzenleyici otoriteler de bu ekosistemin içine dâhil olmuştur. Nihayetinde birçok paydaş birbiriyle irtibatlı ya da değil İslam iktisadı ve finansı üzerine kafa yormakta, günümüzde bu alanın gündemde kalmasına katkı sağlamaktadır.

Türkiye için de özellikle 1980'li yıllardan sonra İslam iktisadı ve finansı alanındaki çalışmalar artmıştır. İslam hukukçuları, İslamî finans sektöründeki çalışanlar, düzenleyici kurumlar, akademisyenler ve daha birçok kişi alana katkı sunmaktadır. Bunların içerisinde bazı isimler kendi alanlarında öncü roller

oynamışlar ve günümüzde İslam iktisadı ve finansının çok daha geniş kesimlere ulaşmasında etkili olmuşlardır. İşte bu kitap, bu alanda uzun yıllardan bu yana emek vermiş hocalarla ve İslamî finans alanında faaliyet gösteren sektör temsilcileriyle ve düzenleyicilerle yapılan söyleşilerden oluşmaktadır.

Her kitabın bir hikâyesi vardır. Bu söyleşi kitabı, İslam iktisadı ve finansında öncü üniversitelerden biri olan Sakarya Üniversitesi'nin Sosyal Bilimler Enstitüsü odalarından birinde ortaya çıkan bir fikirle doğdu. Lisansüstü eğitiminin başlatılmasının ardından İslam Ekonomisi ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezi (İSEFAM) kuruldu ve kitabın künyesinde yer alan ekibin ortak çabası ve fedakârlığıyla kongre, çalıştay ve seminerler yapılmaya başlandı. Bir taraftan İslam iktisadı ve finansı alanına ilişkin akademik bilginin kazanılması ve işlenmesi diğer taraftan bilginin yorumlanması ve yayılmasına hizmet eden çok sayıda faaliyet yürütülürken eğitim ve uygulama ayağında olan kişilerle temas imkânı doğdu. Kırık dökük anekdotlardan ve İslam iktisadı ve finansına ilişkin beklenti ve projeksiyonlardan haberdar olduğukça bu hafızanın kâğıda dökülmesinin önemini de kavramaya başladık. Türkiye olarak aslında mukayeseli üstünlüğe sahip olduğumuz bir alanın öncelikle akademide hak ettiği ilgiyi görememiş olması üzücüydü. Ama Sakarya'daki ilk lisansüstü programdan sonra çok sayıda güzide üniversitemiz alana ilgi gösterdi. İlmî Etüdler Derneği bünyesinde kurumsal akademi dışında çok değerli akademik çalışmanın yapıldığını ve çitanın gittikçe yükseldiğine şahit olduk. 1980'lerin ortasında mevcut konjonktürün elverişsizliğine rağmen başlayan özel finans/İslamî finans veya sonraki adıyla katılım bankacılığının da hikâyesine ışık tutulması önemliydi. Böylece bir taraftan hafızayı tazelemek ve geleceğe aktarmak diğer taraftan İslam iktisadı ve finansı alanının gelişme potansiyelini ve gelişmesinin önündeki engelleri kişisel görüşler çerçevesinde tanımak mümkün olabilecekti.

Bu kitapta, İslam iktisadı ile ilgili hem akademik hem de uygulama tarafındaki tecrübeleri bir araya getirmeyi amaçladık. Bu nedenle kitabın bir kısmı akademideki hocalarımız ile yapılan söyleşileri diğer kısmı ise katılım bankacılığı sektöründe uzun yıllar görev yapmış, bu bankaların kuruluşundan itibaren sektörün içerisinde yer almış ve şu an bu kuruluşlarda üst düzey yöneticilik yapan sektör temsilcilerinin söyleşilerini içeriyor.

Kitabın ilk bölümü, ülkemizde üniversiteler bünyesinde, kurumsal anlamda yeni yeni çalışılmaya başlanan İslam iktisadı alanına uzun zamandan beri bireysel çalışmalarıyla destek olmuş hocalarımızın İslam iktisadının geçmişine ve geleceğine ilişkin projeksiyonlarını ifade ettikleri bir bölüm olma özelliği taşımaktadır. Alana emek vermiş çok sayıda hocamız bulunsa da onların hepsiyle söyleşi yapmak mümkün olmadığından sınırlı sayıda hocamızla söyleşi gerçekleştirdik. Bu kitabın ikincisini yapmak nasip olursa bu kez yer veremediğimiz hocalarımızla da söyleşi yapmış olacağız.

Kitabın İkinci Bölüm'ünde İslamî finans özellikle de en gelişmiş ayağı olan katılım bankacılığı ile ilgili uygulamacılarla yapılan söyleşiler yer almaktadır. Bu bölüm de hocalarda olduğu gibi bir bakıma uygulamada öncü sayabileceğimiz kişilerin tecrübe ve beklentilerinin ortaya çıkarılmasına hizmet edeceğini düşündüğümüz bir bölüm oldu.

Söyleşileri planlarken hocalarımızın ve sektör temsilcilerinin İslam iktisadı ile ilgili geçmişteki tecrübelerinin aktarılmasını, İslam iktisadının mevcut durumu hakkındaki düşüncelerini ve İslam iktisadının geleceği ile ilgili kanaatlerini almayı düşündük. Ayrıca söyleşiler sayesinde hocalarımızı ve sektör temsilcilerimizi daha yakından tanıma fırsatı bulduk ve onların geçmişte yaşadıkları önemli hatıraları, hayatlarındaki dönüm noktalarını, İslam iktisadına nasıl ilgi duydukları gibi pek çok bilinmeyen yönlerini öğrendik. Bu açıdan kitabın İslam iktisa-

dı çalışacak genç araştırmacılar için de ilgi çekici olabileceğini düşünüyöruz. Genç araştırmacıların kendilerine rol model alacakları kişilerin tecrübelerini öğrenebilecekleri, bir Hayrettin Karaman, bir Sabri Orman, bir Ahmet Tabakoğlu nasıl olunur sorusunun ipuçlarını bulabilecekleri bir kitap olduğunu düşünüyöruz. Türkiye'nin İslam iktisadı tecrübesini tarihe kayıt düşmek gerekiyorsa bu kitabın şahsiyetler üzerinden bu kaydı mütevazı bir şekilde yaptığını düşünüyöruz.

Proje Ekibi Adına
Prof. Dr. Fatih Savaşan